הקוד האתי של הצבא

דברים פרק כ'

הצגת הנושא דרך חידה:

צורת הריבוי של
הבעת פניו של הילד

מ + ה +

הגדרה מילונית

מלחמה

1. מצב של אלימות הדדית וחמושה בין קבוצות, מדינות וכד'
2. מאבק, יריבות. "זו מלחמה בין שתי עמדות."
3. משחק קלפים בו הקלף הגבוה יותר מנצח

סכסוך, מלחמה, עימות

בין חברים

בכל מערכת יחסים

בין ירבים ותחרויות ספורט

בין בני משפחה

בין אוהבים

בין מדינות

מה משותף לכל התמונות?

שאלה לדיון:

חשבו לעצמכם:

אילו חוקים הייתם מצפים שיהיו כלולים

בחוקי מלחמה, האם לא הכול מותר

במלחמה כדי לנצח?

דיני מלחמה
דברים פרק כ' – " לֹא תִירָא מֵהֶם"

(א) כִּי-תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל-אֹיְבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם.
(ב) וְהָיָה כְּקָרָבְכֶם אֶל-הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל-הָעָם.

(ג) וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל-אֹיְבֵיכֶם אַל-יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל-תִּירְאוּ וְאַל-תַּחְפְּזוּ וְאַל-תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם. (ד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֶם לָכֶם עִם-אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם.

שאלה לדיון:

האם הציווי "לא לפחד" יכול להיחשב

חוק מלחמה או רק כדברי עידוד?

אתיקה ומוסר במלחמה

מקור המונח **אתיקה** במילה היוונית ethos שפירושה **אופי או הרגל**. היא קשורה גם ב'מוסר', שמקורו במילה הלטינית Moralis ומשמעותו **הרגל או דרך התנהגות.** אתיקה כתפיסה מנסה להשיב על השאלה **מהם עקרונות המוסר שלאורם עלינו לנהוג בכל מעשינו, בעיקר כשיש למעשינו השפעה על האחר** (גושפנץ', 2017.)

דיני מלחמה
דברים פרק כ' – " וישב לביתו"

(ה) וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל-הָעָם
לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
בַּיִת-חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב
לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ
אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ. (ו) וּמִי-הָאִישׁ
אֲשֶׁר-נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֵךְ
וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אַחֵר יְחַלְּלֶנּוּ. (ז) וּמִי-הָאִישׁ
אֲשֶׁר-אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יֵלֵךְ
וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה.
(ח) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר
אֶל-הָעָם וְאָמְרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא
וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא
יִמַּס אֶת-לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ: (ט)
וְהָיָה כְּכַלּוֹת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר
אֶל־הָעָם וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת
בְּרֹאשׁ הָעָם:

מהו הפועל המופיע מספר רב של פעמים בפסוקים אלו?

דיני מלחמה
דברים פרק כ' - " וישב לביתו"

(ה) וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל-הָעָם
לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
בֵּית-חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשָׁב
לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ
אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ. (ו) וּמִי-הָאִישׁ
אֲשֶׁר-נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֵךְ
וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אַחֵר יְחַלְּלֶנּוּ. (ז) וּמִי-הָאִישׁ
אֲשֶׁר-אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יֵלֵךְ
וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אַחֵר יְקָחֶנָּה.
(ח) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר
אֶל-הָעָם וְאָמְרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא
וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא
יִמַּס אֶת-לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ: (ט)
וְהָיָה כְּכַלּוֹת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר
אֶל־הָעָם וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת
בְּרֹאשׁ הָעָם:

ניתוח החוקים:

ה) וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת-חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ.
(ו) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יְחַלְּלֶנּוּ. (ז) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה.

(ח) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וְאָמְרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת-לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ: (ט) וְהָיָה כְּכַלּוֹת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם:

אופי האיש	מה החוק אומר לגביו?	מהו הנימוק?
אִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת-חָדָשׁ		
אִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כֶּרֶם		
אִישׁ אֲשֶׁר-אֵרַשׂ אִשָּׁה		
אִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב		

ניתוח החוקים:

ה) וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת-חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ. (ו) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יְחַלְּלֶנּוּ. (ז) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה.

(ח) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וְאָמְרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת-לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ: (ט) וְהָיָה כְּכַלּוֹת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם:

אופי האיש	מה החוק אומר לגביו?	מהו הנימוק	מסקנות ותובנות
אִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת-חָדָשׁ	פטורים ממלחמה "יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ"	אנשים שהתחילו משהו, אך לא זכו לממש ולהנות ממנו	חוק לטובת הפרט
אִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כֶּרֶם			
אִישׁ אֲשֶׁר-אֵרַשׂ אִשָּׁה			
אִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב		מתייחס למוראל צבאי	לטובת הכלל

כיבוש עיר רחוקה מכנען

(י) כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: (יא) וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנְךָ וּפָתְחָה לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָהּ יִהְיוּ לְךָ לָמַס וַעֲבָדוּךָ: (יב) וְאִם־לֹא תַשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמְּךָ מִלְחָמָה וְצַרְתָּ עָלֶיהָ: (יג) וּנְתָנָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְהִכִּיתָ אֶת־כָּל־זְכוּרָהּ לְפִי־חָרֶב: (יד) רַק הַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תָּבֹז לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלַל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: (טו) כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הֶעָרִים הָרְחֹקֹת מִמְּךָ מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־מֵעָרֵי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה:

מה נדרש הצבא לעשות עת הגיעם לכבוש עיר רחוקה?

מהן שתי האפשרויות העשויות להתרחש על פי הפסוקים?

מענה בדיון או בכתב

חוק החרם – כיבוש ערים בכנען

(טז) רַק מֵעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לֹא תְחַיֶּה כָּל־נְשָׁמָה׃
(יז) כִּי־הַחֲרֵם תַּחֲרִימֵם הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי
וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ׃ (יח) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יְלַמְּדוּ אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם
וַחֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

רש"י ורמב"ן נחלקו בהבנת אופן חלוקת הפסוקים

רש"י: לפיו, קיימת הפרדה בין ערי כנען ובין הערים מחוץ לכנען – בנקודה האם בכלל קוראים להם לשלום. לדעת רש"י אין לקרוא להם לשלום, יש להשמידם השמדה מוחלטת גם אם נכנעים לך ופותחים לך את עריהם.

רמב"ן: לפיו, קיימת הפרדה בין ערי כנען וערי חוץ לכנען – בנקודה מה עושים לעיר במידה ולא נענו לקריאת השלום. קודם יש לקרוא להם לשלום, אם לא נכנעים ולא פותחים לך את העיר אזי יש להשמידם באופן מוחלט.

מי המשכנע מבין שניהם?

חרם – עניין מוסרי?

(טז) רַק מֵעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לֹא תְחַיֶּה כָּל־נְשָׁמָה:
(יז) כִּי־הַחֲרֵם תַּחֲרִימֵם הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי
וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: (יח) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יְלַמְּדוּ אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם
וַחֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

- מה נדרשים החיילים לעשות כאשר מדובר בעיר קרובה?
- מהו ההסבר למטרת החוק, ומהן המילים הפותחות את ההסבר?
- חרם – עניין מוסרי?

"כי האדם עץ השדה"

האם האדם כמו עץ השדה?

(יט) כִּי־תָצוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים
לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא־תַשְׁחִית
אֶת־עֵצָהּ לִנְדֹּחַ עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל
וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא
מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר׃ (כ) רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע
כִּי־לֹא־עֵץ מַאֲכָל הוּא אֹתוֹ תַשְׁחִית וְכָרָתָּ
וּבָנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הִוא עֹשָׂה
עִמְּךָ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ׃

הביטוי "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה" הוא חלק מנימוקי האיסור לכרות עצים במהלך מלחמה, על פי רש"י הוא חלק משאלה רטורית: האם עץ השדה הוא כמו אדם, שיכול להתנגד לך? התשובה הברורה היא: לא! ולכן אל תפגע בעץ לשווא.

מתוך שירו של נתן זך "כי האדם עץ השדה, כמו האדם גם העץ צומח... כי האדם עץ השדה, כמו העץ הוא שואף למעלה..." היום מקובל להשתמש בביטוי זה דווקא במשמעות הפוכה, כדי להצביע על הדמיון בין האדם לבין העץ.

דומה

שונה

האתיקה הצבאית אז והיום...

אז		היום
התנהגות הכלל, המדינה ומנהיגיה	אחריות להתנהלות המלחמה	התנהגות הכלל, המדינה ומנהיגיה
טוב השלום מן המלחמה – קריאה לכניעה והימנעות ממלחמה.	טוב השלום ממלחמה	שאיפה לדו-קיום בשלום ובכבוד הדדי עם כל המדינות והעמים השכנים.
ציווי לחוס על הנשים ועל הטף.	החובה להקטין נזקי מלחמה	נזהרים מאוד שלא לפגוע בשום אדם שאינו אויב שנשקפת ממנו סכנה, גברים, נשים וטף.

סיכום:

1. בכל מערכות היחסים בחיינו אנו עלולים למצוא את עצמנו במצבים של עימות/סכסוך/ריב/מלחמה.

2. כשם שבחיים אנו נדרשים לנהל את חיינו בצורה מכבדת, מכובדת וסובלנית, גם במלחמה אנו נדרשים לשמור על חוקים ולהתנהל באופן מוסרי.

3. חוקי המלחמה נועדו למען הכלל, הם מתחשבים בפרט, והם חוקים ערכיים – מוסריים כלפי האויב וגם כלפי הסביבה/הטבע.

משימות :
בחרו במשימה אחת או יותר

משימה באתר אופק

חידון_ מסכם

יצירה

בחרו באחת ההמשימות:

ציירו את הביטוי

"כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה" .

כתבו שיר בעקבות המלחמה

כָּל אָדָם

כל אדם נלחם באיזה קרב
כל אדם סוחב חתיכה של איזה סתיו
כל אדם בסוף הוא זר
ואין לדעת מאיזו מלחמה חזר

המעט שנדרש - לברור כל מילה
לגלות רגישות, לנהוג בחמלה
כמו שהיינו רוצים שינהגו בנו
כשאנחנו נלחמים את הקרב שלנו.

מתוך "טיוטה של אושר", ספרו החדש של נעם חורב

חזרה